

Nr 35

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion angående invandrades pensionsrätt.

Motionen

I motionen 1973:1135 (jfr 1973:1524) av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs "att invandrades pensionsrätt blir föremål för snabb utredning och förslag, syftande till att inarbetad rätt till pension skall utgå till den som har arbetat in densamma".

Gällande bestämmelser m. m.

Försäkrade enligt lagen om allmän försäkring (AFL) är i princip svenska medborgare och de som utan att vara svenska medborgare är bosatta i Sverige. Rätten till folkpension var tidigare i princip förbehållen i Sverige mantalsskrivna svenska medborgare. I samband med tillkomsten av AFL mjukades dock mantalsskrivningskravet upp så till vida att det för rätt till folkpension blev tillfyllest att vederbörande varit mantalsskriven i Sverige för det år varunder han fyllt 62 år och för de fem åren närmast dessförrinnan. Genom en lagändring 1967 ersattes det principiella mantalsskrivningskravet med ett bosättningskrav. En svensk medborgare, som inte är bosatt i Sverige, måste emellertid även efter 67 års lagändring för rätt till folkpension uppfylla kravet på mantalsskrivning här under det kalenderår han fyllt 62 år och de fem åren dessförrinnan.

Utländsk medborgares utestängning från folkpensionsförmåner gäller inte undantagslöst. Kungl. Maj:t har nämligen med stöd av 20 kap. 15 § AFL rätt att konventionsvägen ge eftergift från kravet på svenskt medborgarskap som förutsättning för rätt till folkpension. Sådana överenskommelser har träffats i konventioner med Danmark, Finland, Island och Norge 1955 (nordiska trygghetskonventionen), med Schweiz 1954, med Italien 1955, med Storbritannien och Nordirland 1956 och med Jugoslavien 1968. Dessutom har Sverige anslutit sig till en provisorisk europeisk överenskommelse 1953 med betydelse för, utöver redan nämnda länder, Irland, Nederländerna, Västtyskland, Belgien, Frankrike, Luxemburg och Grekland.

Genom överenskommelserna är medborgare i de angivna länderna som är bosatta i Sverige berättigade att lyfta folkpensionsförmåner. Genomgående uppställs dock krav på viss tids vistelse här i Sverige. I konventionerna med Jugoslavien och — efter en år 1973 företagen revision — Italien har därjämte intagits bestämmelser om rätt för medborgare i dessa länder att åtnjuta folkpension eller viss del av

folkpension även efter flyttning från Sverige. För dessa fall har uppställts krav på längre tids vistelse i Sverige.

För svenska medborgare innebär ömsesidigheten i samtliga nu berörda konventioner att de vid vistelse i något av de fördragsslutande länderna – eller efter viss, längre tids vistelse i Italien eller Jugoslavien – har rätt till pension enligt dessa länders lagstiftning.

Av det anförda följer att en utländsk medborgare som inte omfattas av någon konvention icke har rätt till folkpension.

Utskottet har från den år 1968 tillsatta invandrarutredningen, vars uppdrag avser alla särskilda anpassningsproblem som möter invandrare till Sverige, inhämtat att utredningen inom kort skall diskutera sådana socialförsäkringsfrågor som har samband med invandrarernas speciella situation. Utredningen avser att publicera sitt huvudbetänkande under våren 1974. I detta betänkande kommer utredningen att diskutera bl. a. frågan om pensionsförmåner till utländska medborgare som inte omfattas av någon konvention.

Frågans tidigare behandling

Frågor om vidgad rätt för utländska medborgare till folkpensionsförmåner har behandlats av riksdagen vid ett par tillfällen. Då riksdagen senast diskuterade denna fråga framhöll andra lagutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (2LU 1969:24) bl. a. att folkpensionen utgår som en garanti för en viss minimistandard oberoende av om vederbörande betalat avgift till folkpensioneringen eller skatter eller varit verksam i förvärvslivet. Utskottet påpekade vidare att den nödvändiga avgränsningen av folkpensionssystemets räckvidd erhålls genom medborgarskaps- och bosättningsvillkor. Någon ändring av dessa principer var utskottet inte berett förorda. Utskottet anförde avslutningsvis att man på ett tillfredsställande sätt ordnat för en flexibel gränsdragning av sistnämnda frågor genom de av Sverige ratificerade konventionerna.

Utskottet

Försäkrade enligt lagen om allmän försäkring är svenska medborgare samt de som utan att vara svenska medborgare är bosatta här i riket. Undantag görs i fråga om folkpensionsförmåner, vilka i princip är förbehållna svenska medborgare bosatta här i landet. Eftergift från kravet på svenskt medborgarskap som förutsättning för rätt till folkpensionsförmån kan ske genom överenskommelse med främmande makt. Sådana överenskommelser har träffats med ett flertal europeiska länder. I dessa överenskommelser uppställs dock som regel krav på viss tids vistelse här i landet som förutsättning för rätt till pension.

Motionärerna framhåller att frågan om invandrares rätt till pension ännu är i stor utsträckning olöst. De anser det från rättvisesynpunkt angeläget att invandrares pensionsrätt skyddas antingen genom bestämmelser liknande dem som finns i den nordiska trygghetskonventionen

eller genom att de konventioner som finns med vissa utomnordiska länder utvidgas så att de blir allmängiltiga.

Utskottet vill erinra om att den i motionen aktualiserade frågan endast avser förmåner från folkpensioneringen. Rätten till pension från tilläggs-pensioneringen grundas på den försäkrades inkomst och följer den försäkrade oavsett medborgarskap och bosättningsort.

Anledningen till att folkpension i princip utges endast till i Sverige bosatta svenska medborgare torde i första hand vara att den utgör en till största delen skattefinansierad social förmån, som är avsedd att garantera mottagaren en viss minimistandard oberoende av om denne betalat folkpensionsavgift eller skatter eller varit verksam i förvärvslivet. Som riksdagen tidigare framhållit (Jfr 2LU 1969:24) erhålls den nödvändiga avgränsningen av folkpensionssystemets omfattning genom medborgarskaps- och bosättningsvillkor. Utskottet är för närvarande inte berett att förorda någon ändring av dessa principer.

Det är givetvis angeläget att alla i Sverige verksamma utlänningar kan beredas ett socialt grundskydd. Enligt utskottets mening bör dock ett sådant grundskydd i första hand åstadkommas genom överenskommelser med främmande länder. Man kan nämligen inte bortse från att Sverige genom ensidiga åtgärder för att förbättra utlänningars pensionsskydd kan försvåra möjligheterna för svenskar att i fortsättningen erhålla motsvarande förmåner utomlands.

Avslutningsvis vill utskottet erinra om att invandrarutredningen i sitt huvudbetänkande kommer att behandla bl. a. frågan om invandrares socialförsäkringsförmåner. Utredningsyrkandet i motionen är alltså redan i huvudsak tillgodosett.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen avslår motionen 1973:1135.

Stockholm den 22 november 1973

På socialförsäkringsutskottets vägnar
TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Carlsson i Vikmanshyttan (c), Lundberg (s), Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm (c), Persson i Stockholm (s), Mundebo (fp), fru Håvik (s), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Björck i Nässjö* (m), Olsson i Stockholm (vpk), fröken Bergström (fp) och herr Lindström (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

